

УАЖАНОВ МАРГУЛАН УАЛХАНОВИЧ

6D050700 «Менеджмент» мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
ғылыми дәрежесіне ізденушілік диссертациясына

АНДАТПА

«Жүк тасымалының логистикасының басқару механизмдері мен қолдану жолдары» «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ мысалында

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Ел экономикасындағы көліктің атқаратын рөлі өте маңызды, өйткені ол экономиканың барлық саласын біріктіреді, өндірістің қалыпты дамуына жағдай жасап, салааралық және аймақаралық байланыстардың дамуына ықпал жасайды. Қазақстанның Азия мен Еуропа сынды ең ірі сауда серіктестерінің арасында орналасуы - елдің көліктік - логистикалық жүйесін дамытудың аса қажеттілігін көрсетіп отыр.

Қазақстанның темір жол желісі Еуропа, Қытай және Оңтүстік Азияның ірі нарықтарын жалғайтын Солтүстік - Оңтүстік және Шығыс - Батыс халықаралық көлік дәліздерінің бойына орналасқандықтан транзиттік әлеуеті өте зор.

Қазіргі таңда Қытайдан Еуропаға Қазақстан аумағы арқылы транзиттік бағыттың артықшылықтарын (Суэц каналы арқылы теңіз бағытымен салыстырғанда жылдам және әуе тасымалы құнына қарағанда арзан) ескере отырып, теңіз және әуе жүк ағынының бағытын өзгертуге, сонымен қатар жүк ағынының көлемін ұлғайтуға мүмкіндік бар.

Қазақстан Республикасы транзитке қолайлы ахуал орнатып, осы қызмет түрімен байланысты салалық кедергілерді жоя отырып, Шығыс пен Батыс арасында құрлықтық көпір ретінде орналасуына болады. Қытайдың батыс бөлігінен Еуропа, Ресей, Парсы шығанағы, Орталық Азия және Кавказ елдерінен тасымалданатын тауарларға жол ашуға болады.

Транзиттік әлеуетті жүзеге асырумен қатар, республиканың көліктік-логистикалық жүйесі қазақстандық өндірістің келешектегі қажеттіліктеріне жауап беруі тиіс.

Қазақстан темір жолы инфрақұрылымының басым бағыты - жаңа темір жол желілерін салу арқылы елдің көлік және экспорттық әлеуетін дамыту.

Еліміздің бірлікті экономикалық кеңістігін дамыту әр аймақтағы көлік инфрақұрылымының дамуының деңгейіне тәуелді болып келеді. Осыған байланысты аймақтардың көлік жүйесінің теңдігін сақтап дамыту қажеттілігі, орталықты және жергілікті атқару органдары, көлік қызметін мемлекеттік реттеу сұрақтарын қарастырғанда өзара қатынастарын күшейту қажеттіліктері өзекті болып табылады.

Темір жол көлігі саласындағы Ұлттық компаниясының басқарушылық қызметінің жағдайы, жүк тасымалдарының тиімділігін қамтамасыз ететін логистика әдістерін кенінен қолданылуы, саладағы мәселелер бойынша

кабылданатын шешімдер мен жоспарларының маңыздылығы, зерттеліп отырған тақырыптың өзектілігін анықтайды.

Зерттеудің мақсаты. «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ мысалында компанияның экономикасының көліктік-логистикалық қамтамасыз етілуін жақсарту мақсатында жүктерді тасымалдауды басқару механизмдерін жетілдірудің және жүк тасымалдарында логистикалық әдістерді қолданудың әдістемесін әзірлеу.

Зерттеу мақсаттарына сәйкес диссертацияда келесі **міндеттер** қойылып шешілген:

- «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ жүргізіліп отырған көлік саясатына және Қазақстандағы көліктік-логистикалық саланың дамуының мәнді сипаттамасын анықтауға ғылыми тәсілдемелерді қарастыру және жалпылау.

- Көліктік-логистикалық саланың қалыптасуы және дамуының теориялық, әдістемелік және тәжірибелік сұрақтарына зерттеу жасалды.

- «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ жүк тасымалдау логистикасын басқару механизмдерін жетілдірудің бағыттары, келешектегі транзиттік жүк ағындарын өткізу дәліздерін анықтау.

- Қазақстан Республикасы және шет елдік көліктік-логистикалық қызмет көрсету нарығына маркетингтік зерттеу жасалды.

- «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ жүк тасымалдарының логистикасының басқару механизмдері мен қолдану жолдарын жетілдірудің тәжірибелік ұсынымдарын әзірлеу.

Зерттеудің объектісі және пәні. Зерттеудің объектісі «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ, оның көліктік-логистикалық қызметі. Компанияның жүк тасымалдаушы кәсіпорындарының қызметі, жүк тасымалдау логистикасының сұрақтары бойынша қарастырылған шешімдері, халықаралық жүк тасымалдарының транзитіне қатысты қызметтері, компанияның шаруашылық қызметі зерттеу пәні болып табылады.

Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізі шет ел және отандық мамандардың жүк тасымалдарының логистикасын басқару тұжырымдамасы және тәжірибесі, темір жол көлігінің тиімді және сапалы қызмет жасауын, тасымалдау процессінің технологиясы, вагон шаруашылығындағы жұмыстарда басқару жүйесін жетілдіру, көлік кешені буындарының өзара қатынастарын зерттеу саласындағы еңбектері болып табылады.

Диссертацияда Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілері, мемлекеттік органдардың ресми сайттарынан ақпарат, халықаралық және консалтингтік ұйымдардың әдістемелік және ақпараттық материалдары, құжаттары мен жарияланымдары пайдаланылды.

Жұмыстың ақпараттық және статистикалық базасын мемлекеттік және ведомствалық статистиканың деректері, Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Кедендік бақылау комитетінің, Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Көлік комитетінің, сонымен қатар «KAZLOGISTICS»

Қазақстан көлік одағының, «Қазақстан темір жолы»ҰК» АҚ қызметінің ақпараттары құрады.

Зерттеу әдістері. Зерттеу кешенді және жүйелі тәсілдемеге, шолу-теориялық, логикалық, салыстырмалы, статистикалық және эконометриялық талдауға, басқарушылық қызмет талдауының айрықша әдістеріне негізделеді. Сонымен қатар ақпаратты жіктеу мен біріктірудің комбинаторлық және графикалық талдаудың, объектілерді және сараптамалық бағалаудың, құрылымдық сипаттаудың ғылыми әдістері мен тәсілдері пайдаланылды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы Қазақстан Республикасындағы темір жол жүк тасымалдарының логистикасының басқару механизмдерін жетілдіру арқылы елдің транзиттік әлеуетін көтерудің теориялық әдіснамалық тәсілдемелер мен тәжірибелік ұсынымдарды әзірлеуден тұрады, атап айтқанда:

- Қазақстан Республикасының аймақтық факторларын және әлемдік үдерістерді зерттеу негізінде «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ жүк тасымалдарының логистикасын басқару механизмдерін жетілдіру;

- Республиканың спецификасын және географиялық орналасуын есепке ала отырып логистикалық орталықтарды орналастыру және ынтымақты көліктік-логистикалық жүйесін қалыптастыру.

- Қазақстан Республикасындағы темір жол тасымалдарының бәсекелестік мүмкіндігін көтерудің жағымды жағдайларын қалыптастырудың шешімдері.

- Жүктерді жіберушінің қызметін, көлік жүйелерінің магистральді темір жол станцияларымен жұмысын реттеу.

- Логистикалық қызмет көрсету орталықтарының қызметін ұйымдастыру және тиімді басқару механизмдерін әзірлеу.

Жұмыстың жоғарыда көрсетілген жаңалықтары зерттеу объектісінің тәжірибе жүзіндегі тікелей қызығушылықтарына жатады.

Қорғауға ұсынылған негізгі ғылыми тұжырымдар:

«Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ жүк тасымалдарының логистикасын басқару механизмдерін жетілдірудің бағыттары;

Бірлікті технологиялық процесс негізінде жүк жіберушінің қызметін, оның көлік жүйелерінің магистральді темір жол станцияларымен жұмысын реттеудің жаңа тұжырымдамасын ұсыну;

Инвентарлі парктің және вагондардың жетіспеушілігі мәселесін шешудің ұсынысы.

Логистикалық қызмет көрсету орталықтарын басқару механизмдерін жетілдіру жолдары.

Зерттеудің теориялық құндылығы темір жол жүк тасымалдарының логистикасын басқару механизмдерін жетілдірудің теориялық әзірлемесімен байланысты қолданбалы міндеттер кешенінің ғылыми негіздемесінде және шешуінде, сонымен қатар кезекті жоспарлы кезеңге арналған мемлекеттік, аймақтық және салалық бағдарламаларын жүзеге асыру барысында қолданылуы туралы авторлық көзқарастың ұсынылуынан тұрады.

Зерттеудің тәжірибелік құндылығы Зерттеудің әдістемелік, тәжірибелік ұсынымдарын елдің көліктік-логистикалық саласының дамуына байланысты кезекті мемлекеттік және салалық бағдарламаларды әзірлеуде, сонымен қатар «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ 2020 жылға дейінгі даму стратегиясының, Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі көліктік-логистикалық даму стратегиясының сәйкесінше бөлімдерін іске асыруда пайдалана алады.

Диссератция материалдары осы мәселелер бойынша келешектегі ғылыми зерттеулердің теориялық - әдіснамалық базисін құруға, сондай ақ оқу үдерісінде пайдалануы мүмкін.

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание ученой степени доктора философии (PhD) по специальности 6D050700 «Менеджмент»

УАЖАНОВ МАРГУЛАН УАЛХАНОВИЧ

«Механизмы управления и пути использования логистики грузоперевозок»
На примере АО «НК«Қазақстан темір жолы»»

Актуальность темы: В любом развитом государстве транспортная система занимает важное место в системе экономики. Железнодорожные перевозки являются основным элементом транспортной инфраструктуры страны.

Являясь системообразующей инфраструктурой, железнодорожные перевозки обеспечивает адекватную транспортную основу устойчивого роста экономики и создает ценности для потребителей и общества в целом, посредством предоставления качественных и конкурентоспособных транспортно-логистических услуг по перевозке грузов и услуг магистральной железнодорожной сети.

Значение транспорта для экономики Республики Казахстан трудно переоценить, так как он связывает все отрасли экономики воедино, обеспечивает условия для нормального развития производства, содействует развитию межотраслевых, межрегиональных и международных связей.

В работе исследованы особенности грузовых перевозок железнодорожным транспортом в Республике Казахстан, как наиболее эффективным и относительно недорогим видом транспортировки груза, а также геополитическая роль Республики Казахстан, то есть роль транзитного моста между Европой и Азией, а также между Россией и Китаем определяется ее расположением в центре евразийского континента.

В связи с этим тема диссертационной работы является актуальной и своевременной для развития транспортно-логистической системы современного Казахстана.

Цель диссертационного исследования состоит в разработке научно-теоретических и практических рекомендаций по совершенствованию механизмов управления и путей использования логистики грузоперевозок на железнодорожном транспорте на примере АО «НК«Қазақстан темір жолы»», для улучшения транспортно-логистического обеспечения экономики компании с учетом влияния современных глобальных тенденций

В соответствии с целью исследования в диссертации поставлены и решены следующие **задачи**:

1) рассмотреть и обобщить научные подходы к определению сущностной характеристики логистики грузоперевозок с учетом

специфических особенностей транспортно-логистической отрасли Республики Казахстан;

2) рассмотреть методологические подходы к оценке механизма управления и путей использования логистики грузоперевозок АО «НК «Қазақстан темір жолы» и определить ключевые факторы развития транспортно-логистической отрасли Республики Казахстан;

3) выявить перспективные направления развития транспортно-логистической отрасли Республики Казахстан и грузовых перевозок АО «НК «Қазақстан темір жолы».

4) исследовать опыт и модели управления транспортно-логистическими услугами в Республике Казахстан и зарубежом

5) Разработать практические рекомендации по совершенствованию механизмов управления и путей использования логистики грузовых перевозок АО «НК «Қазақстан темір жолы».

Объектом исследования является транспортно-логистическая деятельность АО «НК «Қазақстан темір жолы» и транспортно-логистическая отрасль Республики Казахстан в условиях глобальных тенденций.

Предмет исследования - совокупность теоретических, методических и практических вопросов логистики грузоперевозок.

Теоретической и методологической основой исследования явились труды зарубежных и отечественных ученых, специалистов в области теории и практики управления грузоперевозками, логистики, вагонным хозяйством а также научно-прикладные исследования по проблемам международного регулирования транзитных грузовых потоков.

В диссертации использованы нормативные правовые акты, информация с официальных сайтов государственных органов Республики Казахстан, методические и информационные материалы международных и консалтинговых организации, а также периодические издания.

В формировании информационной базы исследования использованы материалы, документы и публикации международных организации в которых проводился детальный и аргументированный анализ исследуемых в диссертации вопросов.

Информационную и статистическую базу работы составили данные государственной и ведомственной статистики, информация Министерство национальной экономики, Комитета транспорта Министерство по инвестициям и развитию Республики Казахстан, государственных целевых программ развития транспортного комплекса, постановления Правительства Республики Казахстан по вопросам развития транспорта и экономики, Транспортной стратегии Республики Казахстан до 2015 года, Стратегия развития АО «НК» КТЖ» до 2020 года а также материалы Таможенного комитета Министерства Финансов Республики Казахстан.

Методы исследования. Исследование базируется на комплексном и системном подходе, использовании методов обзорно - теоретического, логического, сравнительного, статистического и эконометрического анализа,

специфических методах анализа управленческой деятельности. Также были использованы общенаучные приемы и методы классифицирования и агрегирования, комбинаторного и графического анализа информации, структурного описания объектов и экспертных оценок.

Научная новизна исследования заключается в разработке теоретических, методологических подходов и практических рекомендаций по использованию методов логистического подхода управления грузоперевозками, а именно:

1. Обоснованы основные направления по совершенствованию механизмов управления грузовых перевозок АО «НК«Қазақстан темір жолы» на основе изучения и обобщения научных материалов и анализа транспортно-логистической деятельности компании;

2. Предложен авторский подход по созданию Центра единой информационной системы координации работы грузоотправителя, его транспортных систем с магистральными железнодорожными станциями на основе единого технологического процесса;

3. Предложены подходы по решению проблемы пополнения инвентарного парка вагонов АО «НК«Қазақстан темір жолы» путем создания на сайте компании электронной информационной площадки рынка операторов вагонов;

4. Выработаны практические рекомендации по вопросам организации и эффективного управления центрами логистического сервиса.

Основные положения выносимые на защиту.

1. Основные направления по совершенствованию механизмов управления логистики грузоперевозок АО «НК«Қазақстан темір жолы» на основе изучения и обобщения научных материалов и анализа транспортно-логистической деятельности компании;

2. Предложение автора по созданию Центра единой информационной системы координации работы грузоотправителя, его транспортных систем с магистральными железнодорожными станциями на основе единого технологического процесса.

3. Предложения по решению проблемы пополнения инвентарного парка вагонов АО «НК«Қазақстан темір жолы» путем создания на сайте компании электронной информационной площадки рынка операторов, что позволит решить проблему нехватки вагонов и инвентарного парка.

4. Предложения по организации и управления центрами логистического сервиса на основе изучения и обобщения материалов развития транспортно-логистической системы Республики Казахстан.

Теоретическая ценность исследования Теоретическое значение исследования состоит в использовании теоретических результатов и рекомендаций по улучшению развития транспортно-логистической деятельности железнодорожной отрасли при реализации государственных и региональных программ, а также в авторской презентации важности и

возможностей использования логистических методов управления в области железнодорожных услуг

Практическая ценность исследования. Предложенные в работе практические рекомендации можно применить в совершенствовании организационно-управленческого механизма транспортно-логистической деятельности АО «НК «Қазақстан темір жолы». Полученные автором в результате исследования научные выводы и рекомендации способствуют развитию сферы железнодорожных услуг, могут быть использованы при разработке структурных, региональных и национальных программ, а также в реализаций соответствующих пунктов Стратегии развития АО «НК «Қазақстан темір жолы» до 2020 года, Транспортно-логистической Стратегии Республики Казахстан до 2030 года.

Материалы диссертации могут составить теоретико-методологический базис дальнейших научных исследований по данной проблематике, а также могут быть использованы студентами и магистрантами в учебном процессе и при подготовке специалистов для железнодорожной отрасли.

ABSTRACT

of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) specialty
6D050700 "Management"

UAZHANOV MARGULAN UALKHANOVICH

**«Mechanisms of management and the ways of using logistics of the cargo transportation» on the example of
JSC "National Company" Kazakhstan Temir Joly»**

Relevance of the research. In any developed state transportation system plays an important role in the system of economy. Rail transportation is a major element of the country's transport infrastructure.

As the system-infrastructure, rail transportation provides an adequate basis for the transportation of sustainable economic growth and creates value for customers and society as a whole, by providing high-quality and competitive transport and logistics services for the transportation of goods and services to the main railway network.

The value of transport for the economy of the Republic of Kazakhstan is difficult to overestimate, which causes the relevance of the theme, as it connects together all sectors of the economy, provides the conditions for the normal development of production, promotes to development of intersectoral, interregional and international relations.

In the thesis, there were investigated characteristics of freight transportation by railway transport in the Republic of Kazakhstan as the most effective and relatively inexpensive type of freight transportation, as well as the geopolitical role of the Republic of Kazakhstan, that is the role of a transit bridge between Europe and Asia, as well as between Russia and China is determined by its location in the center Eurasian continent.

In this regard, the theme of the research is relevant and timely for the development of transport and logistic system of modern Kazakhstan.

The purpose of the research is development of scientific-theoretical and practical recommendations about improvement of approaches management and the ways of using freight logistics on the example of JSC "NC" Kazakhstan Temir Zholy", for improvement of transport and logistics ensuring economics taking into account the influence of current global trends.

In accordance with this purpose of the research, the following **objectives** were set and solved:

1) to examine and generalize scientific approaches to definition of freight logistics taking into account specific features of Kazakhstan's transport and logistics branch;

2) to examine methodological approaches to assessment of management mechanisms and the ways of using freight logistics on the example of JSC "NC"

Kazakhstan Temir Zholy" and to define the key factors of development of Kazakhstan's transport and logistics branch;

3) to reveal perspective directions of transport and logistics branch of Kazakhstan and freight transportation JSC "NC" Kazakhstan Temir Zholy ".

4) to investigate experience and management models of transport and logistics services in Republic of Kazakhstan and abroad.

5) to develop practical recommendations on improvement of management mechanisms and the ways of using logistics of freight transportation JSC "NC" Kazakhstan Temir Zholy ".

Object of the research is the transport and logistics activities of JSC "National Company" Kazakhstan Temir Zholy" and transport and logistics branch of Republic of Kazakhstan under conditions of global trends.

Subject of the research is the complex of theoretical, methodological and practical problems of freight logistics management.

Theoretical and methodological base of the research includes the work of foreign and home experts of investment theory and practice, management of freight, logistics, carload economy as well as applied scientific researches about the problems of international regulation of transit cargo flows.

In the thesis, there were used regulatory legal acts, information from official sites of Republic of Kazakhstan state bodies, methodological and information materials of international and consulting organizations, and also periodical editions.

The materials, documents and publications of international organizations were used to form research information base, in which there was carried out detailed and well-reasoned analysis of researched problems.

Informative and statistic base of work was based on the data of state and agency statistics, information of Ministry of National Economy, Committee of transport of the Republic of Kazakhstan, Committee of transport ministry of Investment and Development of the Republic of Kazakhstan., state targeted programs of development of the transport complex, Government Resolution on the development of transport and the economy, Transport Strategy of Kazakhstan until 2015, Development Strategy of JSC NC KTZ till 2020 as well as the materials of the Customs Committee of the Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan.

Research methods. The research is based on a complex and systematic approach, using methods of classification and aggregation, combinatorial and graphical analysis of information, the structural description of objects and expert estimates.

Scientific novelty of the research consists of the development of theoretical methodological approaches and practical recommendations on management and use of methods of logistics in the transport and logistics sector, as follows:

1) on the basis of the carried-out study and generalization of scientific materials and analysis of transport and logistics activities of company, the

directions of improvement of the management mechanism of logistics of cargo transportation of JSC" NC "Kazakhstan Temir Zholy".

2) the author's approaches is to build a center of uniform information system of coordination of work of the shipper, its transport systems with the main railway stations on the basis of uniform technological process;

3) the approaches to address the problem of replenishment of the inventory wagons of JSC "NC "Kazakhstan Temir Zholy" by creating an electronic information platform of market wagon operators in the site of JSC" NC "Kazakhstan Temir Zholy".

4) the practical recommendations about organization and effective management of logistics service centers.

Main provisions submitted for defense

1) The main directions of the freight logistics transportation improvement of JSC "NC" "Kazakhstan Temir Zholy" based on the study and generalization of scientific materials and analysis of transport and logistics activities of the company;

2) The proposal of the author is the creation of the center of uniform information system of coordination of work of the shipper, its transport systems with the main railway stations on the basis of uniform technological process;

3) Proposal about solution of the problem of replenishment of the inventory wagons of JSC "NC" Kazakhstan Temir Zholy "by creating an electronic information platform of market wagon operators in the site of JSC" NC "Kazakhstan Temir Zholy", which allows to solve a problem of shortage of wagons and inventory park;

4) Offers on the organization and managements of the centers of logistic service on the basis of studying and generalization of materials of development of transport and logistic system of the Republic of Kazakhstan.

The theoretical and practical value of research consists of scientific justification and the solution of the complex of applied tasks connected with development of administrative approaches for effective use of transit capacity of the country and transport and logistic sector of economy.

Theoretical, methodological, practical recommendations of research may be used by government bodies when forming transport policy and developing strategic documents for transport and logistics sector, as well as in the implementation of the relevant paragraphs of the Development Strategy of JSC "NC" Kazakhstan Temir Zholy "until 2020, Freight Logistics Strategy of Kazakhstan until 2030.

The materials of the dissertation may make theoretical and methodological basis of further scientific researches on this perspective, and also be used in educational process.